

Mehmet Arif DEĞİRMENÇİ
İçişleri Bakanlığı Dernekler Denetçi Yardımcısı

Derneklerde Kamu Yararı

Kamu yararına çalışan derneklere diğer derneklerden farklı olarak bazı ayrıcalıklar ve avantajlar sağlanmıştır. Bu avantajlar ve ayrıcalıklar, derneğin faaliyette bulunduğu alanlarda derneğe hukuki, mali, vergisel v.b. açılardan pek çok kolaylıklar sağlamaktadır. Mevzuatımızda kamuya yararlı dernek kavramı, derneğin belli şartları taşıması ve belli standartlara sahip olması, bir yeterliliğe sahip olması şeklinde anlaşılmaktadır. Sözelimi eğitim veya sağlık alanında faaliyet gösteren bir derneğin, kamuya yararlı dernek sayılabilmesi için bazı niteliklere sahip olması gerekir. Bu yazıda, derneklerin kamuya yararlı dernek statüsünü kazanmaları, kamuya yararlı derneklere sağlanan avantajlar, kamuya yararlı dernek statüsünü kaybetmeleri konularına değinilecektir.

Kamu Yararının Tanımı

Kamu yararı faaliyeti, kanunda öngörülen bir veya birden fazla amacı destekleyen veya teşvik eden herhangi bir yasal faaliyet demektir.

Kamuya Yararlı Derneğin Tespit Edilmesi

Kamu yararı statüsü esas itibarıyla bir mali düzenleme şeklindedir. Kamu yararına bir faaliyetin teşvik edilmesi; ancak yasal çerçevede ayrıcalık sağlayan vergi uygulamaları ve bazı hallerde doğrudan devlet yararı olması şartıyla çeşitli şekillerdeki devlet desteğinden meydana gelmektedir. Burada bahsedilen yararların değişimi veya ortadan kalkması söz konusu olduğunda ise kamu yararına çalışan kuruluşlar, varlıklarını kamu yararına kullandıklarından emin olunması için yasal çerçevede sıkı bir denetime tabi tutulmaktadırlar.

Bu anlamda belli şartları taşıyan derneklerin başvurusu üzerine İçişleri Bakanlığı Dernekler Denetçilerince düzenlenen rapor da dikkate alınarak İçişleri Bakanlığının teklifi Maliye Bakanlığının ve varsa diğer ilgili bakanlıkların görüşü üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir ve dernek, kamuya yararlı görürse kamuya yararlı dernek statüsü kazanır.

Kamu yararı faaliyeti, kanunda öngörülen bir veya birden fazla amacı destekleyen veya teşvik eden herhangi bir yasal faaliyet demektir.

Kamu yararına çalışan dernekler, Maliye Bakanlığının ve varsa ilgili bakanlıkların görüşü üzerine, Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir.

Kamu Yararı İçin Aranılan Şartlar

Mevzuatımızda derneklerin kamu yararına çalışan derneklerden sayılabilmesi için taşıması gereken şartlar yönetmelikle düzenlenmiştir. Buna göre derneğin; en az bir yıldan beri faaliyette bulunması, son bir yıl içindeki 2005 yılı için belirlenen tutar olan 50.000 YTL sini geçen alım ve satım işlemlerinin rekabet koşullarına uygun yapılması, amacı ve gerçekleştirdiği fa-

aliyetlerin, üyelerinin dışında yerel veya ulusal düzeyde toplumun ihtiyaç ve sorunlarına yönelik çözümler üretecek ve toplumsal gelişmeye katkı sağlayacak nitelikte olması, yıl içinde elde ettiği gelirin en az yarısının bu amaçla harcanması ve sahip olduğu malvarlığının ve yıllık gelirinin tüzüğünde belirtilen amaçlı gerçekleştirecek düzeyde olması gerekmektedir.

İçişleri Bakanlığından kamuya yararlı dernek sayılmak için Bakanlar Kurulu kararı alınması talebinde bulunan dernekler hakkında Maliye Bakanlığından görüş sorulmaktadır.

Maliye Bakanlığı derneklerin kamu yararına çalışan dernek sayılması konusunda olumlu görüş bildirmek için başvuruda bulunan dernekte aradığı koşulları 14.11.2003 tarihli ve KVK-2/Dernek ve Vakıflar-1 sayılı Kurumlar Vergisi Sirküleri/2 ile açıklamıştır. Söz konusu sirkülere göre kamu yararına çalışan derneklerden sayılma talebinde bulunan bir dernek hakkında olumlu görüş vermek için Maliye Bakanlığının aradığı koşullar şunlardır:

a)Dernek tüzüğünde amaç olarak belirlenen faaliyetlerin kamu hizmeti niteliğinde bulunması.

b)Yıl içinde elde edilen gelirlerin en az üçte ikisinin dernek amacına harcanacağının tüzükte yer alması.

c)Derneğin amaç edindiği hizmetlerin herkesin yararına açık olduğunun, belli bir yöre veya kitleye hizmetle sınırlı olmadığının tüzükte yazılı olması.

d)Yukarıdaki hususları en az son iki yılda gerçekleştirilmiş olması.

e)Derneğin sahip olduğu mal varlığının ve yıllık gelirlerinin tüzüğünde amaç edindiği hizmetleri gerçekleştirecek düzeyde olması.

Bu koşulların bir veya bir kaçının bulunmaması halinde Maliye Bakanlığı talepte bulunan derneğin kamuya yararlı derneklerden sayılma talebine olumlu görüş vermemektedir.

Tüm bu şartları bir arada taşıyan dernek, İçişleri Bakanlığının Maliye Bakanlığının ve varsa diğer ilgili bakanlıkların görüşü üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilecek ve kamuya yararlı görülürse kamuya yararlı dernek statüsü kazanacaktır. Bu açıdan bakıldığında derneklerin kamuya yararlı dernek statüsünü kazanmaları için her açıdan yeterli düzeyde olmaları gerekmektedir.

Başvuru ve İstenen Belgeler

Kamu yararına çalışan derneklerden sayılmak isteyen dernekler; ilgili dernekler müdürlüğünce onaylanmış dernek tüzüğü, dernek üyelerinin sayısının belirtildiği yazı, derneğin şubelerinin sayısı ve yerinin belirtildiği yazı, derneğin kamu yararı yönünden; faaliyeti, yaptığı hizmetler ve gelecekte yapılması düşünülen işler hakkındaki raporu, son yıla ait mali bilanço ile gelir-gider tablosu veya işletme hesabı tablosu, derneğin taşınır ve taşınmaz mallarının listesi ve kamu yararına çalışan derneklerden sayılması için yönetim kurulunun aldığı karar örneği ile mülki idare amirliğine başvururlar.

Başvurunun Değerlendirilmesi

Başvurularda alınan belgelerin üçer adedi oluşturulan valilik görüşü ile birlikte bir ay içinde Bakanlığa gönderilir. Valilik görüşünde derneğin amacının ve faaliyetlerinin topluma yararlı sonuçlar verecek nitelikte ve ölçüde olup olmadığı ve kamu yararına çalışan derneklerden sayılıp sayılamayacağı açıkça belirtilir.

İlgili bakanlıkların ve Maliye Bakanlığının da görüşü alındıktan sonra,

Kamu yararına çalışan dernekler, Maliye Bakanlığının ve varsa ilgili bakanlıkların görüşü üzerine, İçişleri Bakanlığının teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla tespit edilir.

Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararı ile dernek, kamu yararına çalışan derneklerden sayılır.

Kamu yararına çalışan derneklerden sayılmaya ilişkin karar Bakanlıkça ilgili valiliğe bildirilir ve valilik tarafından başvuru sahiplerine bilgi verilir. Başvurusu reddedilenler buna ilişkin gerekçe ile birlikte ilgili valiliğe bildirilir ve valilik tarafından başvuru sahiplerine bilgi verilir.

Kamu Yararına Çalışan Dernek Statüsünün Kaybedilmesi

Kamu yararına çalışan derneklerin, denetimler sonunda bu niteliklerini kaybettiği anlaşırsa; Maliye Bakanlığının ve varsa ilgili bakanlıkların görüşü alınarak, Bakanlığın teklifi ve Bakanlar Kurulu kararıyla haklarında alınan kamu yararına çalışan derneklerden sayılma kararı iptal edilir. Sonuç, Bakanlıkça ilgili valiliğe bildirilir ve valilik tarafından da ilgili derneğe bilgi verilir.

Kamu Yararı Statüsünün Derneklere Sağladığı Avantajlar

-Vergi Mevzuatı Açısından Sağlanan Avantajlar

Bakanlar Kurulu kararıyla kamu yararına çalışan dernek statüsü verilen derneklere çeşitli kanunlarla sağlanan vergi avantajları aşağıda sayılmıştır:

Kamu yararı statüsü esas itibarıyla bir mali düzenleme şeklindedir. Kamu yararına bir faaliyetin teşvik edilmesi; ancak yasal çerçevede ayrıcalık sağlayan vergi uygulamaları ve bazı hallerde doğrudan devlet yararı olması şartıyla çeşitli şekillerdeki devlet desteğinden meydana gelmektedir.

Katma Değer Vergisi İstisnası

Katma Değer Vergisi Kanunu'nun 17. maddesinin (1) ve (2) numaralı bentlerine göre; kamu menfaatine yararlı derneklerin eğitim, kültür ve sosyal amaçlı teslim ve hizmetleri katma değer vergisinden müstesna tutulmuştur.

Emlak Vergisi İstisnası

Emlak Vergisi Kanunu'nun 4. maddesinin (e) bendine göre, kamu menfaatlerine yararlı derneklere ait binalar (kurumlar vergisine tabi işletmelere ait olmamaları veya bunlara tahsis edilmiş bulunmamaları şartıyla) emlak vergisinden müstesna tutulmuştur.

Harç İstisnası

Harçlar Kanunu'nun 59. maddesinin (b) bendine göre; kamu menfaatlerine yararlı derneklerin edinecekleri gayrimenkullerin ve diğer

aynı hakların tescilleri ve şerhi gerektiren işlemleriyle bu derneklere ait tesislerin ve bu tesislerin sonradan edinecekleri gayrimenkullerin ve diğer aynı hakların tescilleri ve şerhi gereken işlemleri ve bunların terkinleri harçtan müstesna tutulmuştur.

Bağış ve Yardımların Gelir Vergisi Mükelleflerince Beyan Edilen Vergiye Tabi Gelirden İndirimi

Gelir Vergisi Kanunu'nun 89. maddesinin birinci fıkrasının (5) numaralı bendine göre, Bakanlar Kurulunca kamu yararına çalışan dernek sayılan derneklere gelir vergisi mükelleflerince yapılan bağış ve yardımlar, beyan edilen gelirin % 5'ini (kalkınmada öncelikli yörelerde % 10'unu) geçmemek üzere beyan edilen gelirden indirilebilmektedir.

Bağış ve Yardımların Kurumlar Vergisi Mükelleflerince Gider Yazılması

Kurumlar Vergisi Kanunu'nun 10. maddesinin birinci fıkrasının (c) bendine göre, Bakanlar Kurulunca kamu yararına çalışan dernek sayılan derneklere kurumlar vergisi mükelleflerince yapılan bağış ve yardımlar, kurum kazancının % 5'ini geçmemek üzere, kurum kazancından indirilebilmektedir.

Yardım Toplama Kanunu Açısından Sağlanan Avantajlar:

Bakanlar Kurulu tarafından belirlenen kamu yararı statüsüne sahip dernekler; önceden izin almaksızın yardım toplayabilmektedir. Bu durum Kanun yoluyla kamu yararı statüsüne sahip derneklere sağlanan avantajlardan biridir. Konuyla ilgili

olarak Yardım Toplama Kanunun 6. Maddesi kamu yararı statüsüne sahip derneklerin lehine olan bir düzenleme içermektedir. Buna göre;

"Kişiler ve kuruluşlar, yetkili makamdan izin almadan yardım toplayamazlar. Ancak, kamu yararına çalışan dernek, kurum ve vakıflardan hangilerinin izin almadan yardım toplayabilecekleri, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca belirlenip ilan edilir."

Sonuç

Yürürlükteki birçok Kanunla kamu yararına çalışan derneklere farklı konularda avantajlar ve ayrıcalıklar sağlanmıştır. Bu ayrıcalık ve avantajların sağlanmasının amacının ise belli özelliklere ve niteliklere sahip derneklerin kamuya yararlı faaliyetlerinin devamını sağlamak, onları teşvik etmek ve sivil toplumun kalitesini artırmak olduğu açıktır. Bilindiği üzere kamu yararına sahip dernek olma statüsü sürekli değildir. Şartlardan birinin dernek tarafından sağlanamaması durumunda geri alınabilmektedir.

Diğer yandan kamuya yararlı derneklerin avantajlarının vergisel teşviklerde yoğunlaştığı görülmektedir. Yine yukarıdaki yazıda da ifade edilmeye çalışıldığı gibi, kamu yararına çalışan dernekler sağlanan avantajların mali konularda (özellikle vergi ve harç istisnaları) olduğu göze çarpmaktadır. Bu da derneklerin mali yükümlülüklerini hafifletici, aynı zamanda da onları amaçları doğrultusunda faaliyette bulunmaya teşvik edici rol oynamaktadır.

KAYNAKÇA

5253 Dernekler Kanunu / 2860 Yardım Toplama Kanunu / Dernekler Yönetmeliği / 193 Gelir Vergisi Kanunu / Filiz Bikmen, Sivil Toplum Dergisi, Yıl: 3 Sayı: 10 / Nisan - Haziran 2005 / Derneklerin Vergilendirilmesi Ve Derneklere Kamu Yararına Çalışan Dernek Statüsü Verilmesi Kılavuzu